

Лекція № 15/19

Тема :Правовий статус народного депутата України

План:

1. Статус народного депутата України
2. Несумісність депутатського мандата з іншими видами діяльності
3. Форми діяльності народного депутата України

Рекомендовано переглянути відео за наступними посиланнями:

<https://www.youtube.com/watch?v=gk2-hYYUnKA>

<https://www.youtube.com/watch?v=SYbiwChpLHs>

Самостійна робота № 5 (15)

1. Права і обов'язки народного депутата України. Право депутатського запиту (Р.ІІ Гл.1 ЗУ «Про статус народного депутата»)
2. Гарантії діяльності народного депутата України (Р. IV ЗУ «Про статус народного депутата»)

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.
2. Закон України «Про статус народного депутата» від 17 листопада 1992 р.
3. О.О. Майданник, Конституційне право України: Навч.посіб. – К: Алерта, 2017. – 380 с. (с. 186 - 195)

1. Статус народного депутата України

Правовий статус народного депутата України - це його місце і роль у системі правовідносин як представника українського народу в парламенті, визначені і гарантовані Конституцією і законами України.

Правовий статус зберігається на весь строк дії депутатського мандата.

У своїй діяльності народний депутат України повинен дотримуватися загальноновизнаних норм моралі, зберігати власну гідність, поважати честь і гідність інших громадян України, утримуватися від дій, заяв та вчинків, що компрометують його самого, виборців, Верховну Раду України, державу. Народний депутат України не повинен використовувати мандат у корисливих цілях.

Народним депутатом може бути тільки громадянин України, який на день виборів досяг 21 року, має право голосу і проживає в Україні протягом останніх 5 років. Не може бути обраний до Верховної Ради України громадянин, що має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку.

Народний депутат України є обраний відповідно до Виборчого кодексу та Закону України "Про вибори народних депутатів України" представник Українського народу у Верховній Раді України і уповноважений ним протягом строку депутатських повноважень здійснювати повноваження, що дає можливість брати участь у законотворчій діяльності та здійсненні інших функцій Верховної Ради України.

Принципами статусу народного депутата України є:

1) *вільний депутатський мандат* - по суті означає, що парламентарій є представником всього народу (нації), ніхто не може давати йому обов'язкові накази.;

2) *здійснення повноважень народним депутатом на постійній основі;*

3) *несумісність депутатського мандата з іншими видами діяльності;*

4) *рівноправність депутатів* - знаходить свій вияв у рівному праві народних депутатів України обирати і бути обраними до органів Верховної Ради та на парламентські посади, у праві законодавчої ініціативи, брати участь у дебатах тощо;

5) *депутатська недоторканність та депутатський індемнітет* - народному депутату гарантується депутатська недоторканність на весь строк здійснення

депутатських повноважень. Народний депутат не може бути без згоди Верховної Ради України притягнутий до кримінальної відповідальності, затриманий чи заарештований.

03.09.2019 року Верховна Рада 9 скликання прийняла у другому читанні та в цілому закон про зняття депутатської, який набере чинності з 1 січня 2020 року.

Згідно з даним законом у депутатів зберігається **індемнітет** - означає, що депутат не несе ніякої відповідальності за політичні рішення, за голосування чи будь-які публічні виступи в Парламенті.

Строк повноважень народного депутата України – п'ять років (ч. 5 ст. 76 Конституції України).

Повноваження народного депутата України починаються після складення ним присяги на вірність Україні перед Верховною Радою України з моменту скріплення присяги особистим підписом під її текстом. Відмова скласти присягу має наслідком втрату депутатського мандата.

Припиняються повноваження народного депутата України одночасно з припиненням повноважень Верховної Ради України, тобто з моменту відкриття першого засідання Верховної Ради України нового скликання.

2. Несумісність депутатського мандата з іншими видами діяльності

Несумісність (антонім – сумісність) є конституційно-правовим інститутом і стосується тих посад, які об'єктивно мають політичне значення. Таке значення засвідчується тим, що відповідні призначення і звільнення здійснюються згідно з нормами конституції. Термін "сумісництво" позначає інститут трудового права, а сумісництво здійснюється на підставі законів і на умовах трудового договору.

Відповідно до статті 3 ЗУ «Про статус народного депутата» народний депутат не має права:

1) бути членом Кабінету Міністрів України, керівником центрального органу виконавчої влади;

2) мати інший представницький мандат чи одночасно бути на державній службі;

3) обіймати посаду міського, сільського, селищного голови;

4) займатися будь-якою, крім депутатської, оплачуваною роботою, за винятком викладацької, наукової та творчої діяльності, а також медичної практики у вільний від виконання обов'язків народного депутата час;

5) залучатись як експерт органами у кримінальному провадженні, а також займатися адвокатською діяльністю;

б) входити до складу керівництва, правління чи ради підприємства, установи, організації, що має на меті одержання прибутку.

Народний депутат зобов'язаний додержуватись інших вимог та обмежень, які встановлюються законом. Народний депутат, призначений (обраний) на посаду, що є несумісною з депутатським мандатом, і повноваження якого не припинено в установленому законом порядку, допускається до виконання обов'язків за такою посадою не раніше дня подання ним до Верховної Ради України заяви про складення повноважень народного депутата України.

Відповідно до положень 78-ї статті Конституції „Народні депутати України не можуть мати іншого представницького мандата. Вимоги щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності встановлюються законом”.

3. Форми діяльності народного депутата України

Для здійснення своїх функцій народний депутат має широке коло повноважень у ВРУ та її органах.

Насамперед народний депутат як член ВР (парламенту) має **право ухвального голосу** з усіх питань, що розглядаються на засіданнях ВР та її органів, до складу яких він входить. Депутат набуває права ухвального голосу у ВР з початком його повноважень як народного депутата, тобто з моменту складення присяги. Під час здійснення права ухвального голосу депутат у ВР та її органах, членом яких він є, має один голос.

Якщо депутат не є членом якого-небудь органу ВР, він може брати участь у його роботі з **правом дорадчого голосу**.

До пріоритетних прав народного депутата у ВР належать також його **права обирати і бути обраним до органів ВРУ** (комітетів та ін.) та **пропонувати питання для розгляду ВРУ або її органами**. Тобто народний депутат має право впливати як на конституювання ВР, її структуру, так і на зміст роботи органу законодавчої влади.

Одним із головних прав народного депутата України є **право законодавчої ініціативи**. Це право передбачене Конституцією України (ст. 93) і ЗУ "Про статус народного депутата України". Відповідно до цих правових актів право законодавчої ініціативи у ВР означає насамперед передбачену законом можливість вносити до ВР законопроекти, обов'язкові для розгляду.

Поряд з правом законодавчої ініціативи народний депутат має ряд **споріднених прав**, зокрема право ставити питання про визнання законопроекту терміновим та про внесення його на народне обговорення або референдум; вносити проекти постанов, інших актів, поправки до них; вносити пропозиції та поправки до проектів законів та інших законодавчих актів, а також пропозицій щодо порядку голосування.

Багатогранними є також повноваження народних депутатів установчого (організаційного, державотворчого) характеру. Поряд з правом обирати і бути обраним до органів ВРУ, вони мають **право висловлювати думку щодо персонального складу органів і кандидатур посадових осіб**, які обираються, призначаються або затверджуються ВРУ та ставити питання про недовіру складу органів, утворених ВРУ, а також посадовим особам, яких обрано, призначено або затверджено ВРУ.

Серед головних, найважливіших прав контрольного характеру народний депутат має **право звернутися із запитами, брати участь у дебатах, ставити запитання доповідачам, головуючому на засіданнях, вимагати відповіді на запит**. Відповідно до ч. 2 ст. 15 ЗУ "Про статус народного депутата України" депутатський запит - це вимога народного депутата, народних депутатів чи комітету ВРУ, яка заявляється на сесії ВРУ до ПУ, до органів ВРУ, до КМУ, до керівників інших органів державної влади та ОМС, а також до керівників підприємств, установ і організацій, розташованих на території України, незалежно від їх підпорядкування

і форм власності, дати офіційну відповідь з питань, віднесених до їх компетенції. Депутатський запит-це виняткове за правовим змістом офіційне звернення народного депутата до передбаченого Конституцією або законом кола органів державної влади і посадових осіб з вимогою дати відповідь з будь-яких питань, віднесених до їх компетенції.

Відповідно до ч. 1 ст. 16 ЗУ "Про статус народного депутата України" народний депутат має **право на депутатське звернення** - викладена в письмовій формі пропозиція народного депутата, звернення до органів державної влади та ОМС, їх посадових осіб, керівників підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян здійснити певні дії, дати офіційне роз'яснення чи викласти позицію з питань, віднесених до їх компетенції.

Поряд з цими головними повноваженнями народні депутати мають і ряд інших прав, **зокрема процедурного, контрольного, інформаційного та іншого характеру**. Крім повноважень у ВР, народний депутат України має за чинним законодавством ряд прав у виборчому окрузі та за його межами. Зокрема, народний депутат України **має право** брати участь у розгляді в органах державної влади будь-яких питань, що зачіпають інтереси громадян та організацій, звертатися в державні органи та органи об'єднань громадян, до підприємств, установ і організацій, посадових осіб з питань своєї депутатської діяльності; відвідувати будь-які державні органи і органи об'єднань громадян, підприємства, установи, організації з питань своєї депутатської діяльності; одержувати повну і достовірну інформацію з питань, пов'язаних із здійсненням депутатських повноважень, від усіх державних органів і органів об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій та посадових осіб.

За дорученням ВРУ депутат **має право брати участь у депутатському розслідуванні**, яке призначається за рішенням ВРУ, Як гарантія цього права народного депутата ЗУ "Про статус народного депутата" (ст. 14) передбачає обов'язок всіх державних органів і посадових осіб подавати допомогу в проведенні розслідування. На вимогу депутатської комісії з розслідування всі державні органи та органи об'єднань громадян, підприємства, установи, організації, їх посадові особи, а також громадяни повинні безпереглядно надавати необхідні для розслідування відомості і документи.

